

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בזרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע
מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת ויגש תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
או למייל chagitben@neto.net.il וכן בת.ד. 41072 ירושלים.

הנושא: כוונת פרעה בהצעתו הנדיבה "כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא"

והשאלה נשאלת: הרי עוד זמן מועט עתיד יעקב להגיע למצרים, ופרעה הבטיח שיתן לו שם "כל טוב". אם כן, מדוע הוא אינו משאיר את רכושו הישן בארץ כנען? מה יועילו לו פרוטות אלו, כאשר עומד הוא לקבל את "כל טוב ארץ מצרים"?

כאשר נחשפנו מקודסל דברי פרעה שאמר לאחי יוסף "ועיניכם אל תחוס על כליכם – כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא", התפעלנו מפרעה והערצנו אותו על המילים הכבירות הללו. לדעתנו אלו מילים של רחום ונדבן, אך התורה הקדושה מגלה לנו, שבאמת לא זו היתה כוונת פרעה ויעקב אבינו הבין זאת ולכן העדיף את רכושו הפרטי מאשר את מתנותיו של פרעה.

וכדי להבין את כוונתו הרעה של פרעה שהסתתרה מאחורי נדבנות זו, כדאי לדעת את דברי קדשו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע כפי שהובא בספה"ק אגרא דכלה (פרשת שופטים ד"ה כי הגוים האלה) וז"ל: על פי קבלתנו מרבותינו, כח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו של אדם, שהאדם מסגלו על ידי מעשיו הנה יש בממון ורכוש ההוא כח הפועל, על כן נאסר לנו לפרוט מתיבת המוכסין (בבא קמא קיג.), כיון שכח הפועל יש בממון ההוא, והאדם הכשר יקחנו לעצמו, הנה יגרום לנפשו פעולות זרות כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים וכו'. עיי"ש בכל דבריו.

והזר על דבריו שנית בספרו הקדוש אגרא דפרקא (אות קכ"ו) על מה שיש לתמוה שאנחנו רואים כמה פעמים ילדים שבקטנותם הולכים לבית רבם, ומתמידים בלימוד תורתם ומתפללים בכוונה, עונים "אמן יהא שמיה רבא", ומיישרים אורחותיהם, ואחר כך כשגדלים מתהפכים לרעה ח"ו, ומבטלים תורה ותפילה, מאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו

בפרשת השבוע מסופר שכאשר יוסף ניגלה לאחיו, עוף מצרי הוליד את הקול והשמועה הגיעה עד לאוזניו של פרעה מלך מצרים. וכשנודע לפרעה שאחי יוסף נמצאים בארצו, הבין, כי מבחינה כלכלית הרי אין לך דבר רווחי יותר מזה, להשאיר את אחי יוסף בארץ מצרים, כי אם "יוסף" הפיקח פתר נכון את חלומותיו והצליח לנתב את המדינה בצורה נפלאה ולהצילה מחרפת רעב, אין ספק שאם יהיו במצרים עוד כמה "יוספים" כאלו, אזי המדינה תרוויח מכך המון.

ולכן פרעה בשם "הכרת הטוב" שמצרים חייבת ליוסף על כך שהצילם מחרפת רעב, הוא נפגש עם אחי יוסף - ונאם בפניהם את הדברים הבאים:

אתם יודעים שהעולם נמצא בתקופה של "רעב כבד". זה גם לא סוד שעל פי החלומות עם הפרות והשיבולים, שנשארו לנו עדיין חמש שנים קשות של רעב. ומחמת שבמצרים יש אוכל בשפע, עצתי לכם שתחזרו לביתכם בכנען, תביאו משם את אביכם הזקן, וכולכם תעברו להתגורר כאן לידי - בכדי שאוכל לדאוג לפרנסתכם ומאכלכם עד שהרעב יסתיים.

פרעה לא מסתפק בכך, והוא מגדיל את רוחב ליבו - ומודיע לאחי יוסף את המשפט הבא (מ"ה, כ'): "ועיניכם אל תחוס על כליכם, כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא". אל תטרחו להביא את רכושכם, השאירו אותו בביתכם הישן, ובואו לכאן וקחו מה שתחפצו - בחינם.

אך למרבה הפליאה, כאשר יעקב אבינו התארגן לירידה למצרים, הוא לא הסכים לוותר על רכושו הישן!!! וכמו שנאמר (מ"ו, ו'): "ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען, ויבואו מצרימה יעקב וכל זרעו איתו".

בקטנותם היא בבחינת "הבל שאין בו חטא" והיה מן הראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותיהם, כי מצוה גוררת מצוה?

אלא בגלל אבותיהם שהאכילו אותם ממון גזל שסיגלו על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורין, ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדו בהם תאוות ומידות גרועות וכו'. יעו"ש (וע"ע בספרו מגיד תעלומה עמ"ס ברכות לב. ד"ה בשביל כסף וזהב).

כלומר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע מלמד אותנו יסוד גדול וחשוב, אדם שאינו זהיר מחשש גזל ואונאה וממון שלא ביושר, חושב לעצמו, שיענש על כך שגנב או גזל את כספו של השני, ואולי יצטרך אף לחזור בגלגול, אולם הדבר גרוע מכך, כי מכיון שהכסף הגיע בדרך שאינה כשרה - "כח הפועל בנפעל" - טומאה חדרה לכסף זה וממילא כל מה שיקנה בכסף זה - יקבל טומאה, והאוכל מהמאכלים שנקנו מכסף זה, חודרת טומאה לגופו, עד כדי כך שאף עלול לעזוב ולרדת מדרך הישר, ה' ירחם. ומטעם זה ראינו אצל גדולי ישראל שהקפידו מאוד לא לקחת ממון מיהודי מחלל שבת, מחמת הטומאה שחדרה לכספו. וכן ידוע על הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע, אשר ממון שראה ברוח קדשו כי ממקור לא טוב הוא, היה מאבדו ומשחיתו וזורקו לבית הכסא מחמת הטומאה שבו וואם אדם קיבל ממון כזה, הרה"ק מצאנז קליוזנבורג זי"ע נתן לכך עיצה בשם אביו (שיעור חומש רש"י פרשת שופטים שנת תשל"ד), שיתן ממון זה לגוי, כשחייב לו כסף או עבור מיסים וכדומה, שאז הכסף חוזר אל הסטרא אחרא כלעומת שבא.

פרעה שראה את חסידותו וקדושתו של יוסף, חשש מאוד כי גם אחיו דומים לו, והרי אם יבואו עשרה אנשים עוצמתיים כיוסף, הרי שהם ישפיעו על כל אנשי מצרים ויגיירו אותם, וכבר "פרעה" לא יהא עוד ה"אלהים" של מצרים.

פרעה חשש מכך מאוד, אבל ידע שהוא גם לא יכול לגרש את אחיו של יוסף, שכן בזה הוא גורם להפלת המדינה, שקרוב לוודאי שיוסף יפגע מכך ויעזוב את המלוכה יחד עם אחיו חזרה לכנען, ובזה הוא חותם את מצרים לחרפת רעב.

ולכן פרעה אשר הרמב"ם באגרת המוסר שלו מכנה אותו: "הוא יצר הרע באמת" השתמש בדרך של ערמומיות ותרמית, הוא מציע בנדבנות ליעקב ובניו שישכנו בארץ מצרים, אבל הוא גם מבקש מהם אל תטרחו להביא את רכושכם מארץ כנען, השאירו אותו שם, כי עתידים אתם לקבל את כל טוב מצרים, כי פרעה יודע "כח הפועל בנפעל" -

ממון ארץ מצרים טמא ומשוקץ הוא, כאשר יעקב ובניו ישתמשו בו ויקנו בכסף זה מצרכים ושאר דברים, הרי שטומאת מצרים תחדור לתוכם ותשנה אותם לרעה.

מטעם זה נקרא פרעה "נחש", כמו שנאמר (יחזקאל כ"ט, ג'): "הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו, אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני". "תנים" היינו נחש, וכמו שנאמר למשה במופת המטה (וארא ז', ט'): "קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין". ופירש רש"י, נחש. כי כמו שהנחש פיתה את חוה באכילה, ועל ידי כך החדיר טומאה לגופה, כן פרעה ניסה להחדיר טומאה לישראל על ידי שיתן להם מכל טוב מצרים.

אלא שבאמת עצתו של פרעה עמדה לו, אם לא עתה כאשר השבטים ירדו יחד עם יעקב שהבין את ערמומיותו של פרעה והביא עמו את רכושו, אולם בספה"ק אגרא דפרקא (שם) מביא, את דברי הזוה"ק (פרשת שמות ג'): שכתב: דאלמלא לא היו טעמו ישראל נהמא דמצראי לא היו באים לידי שעבוד. דהיינו על ידי שטעמו מלחמם, קנו לעצמם איכות החומריות ומדות רעות. עכ"ד. נמצא כי אכן זממו של פרעה עלה בידו כאשר בני השבטים נכשלו ואכלו מלחמו, וחדרה בהם טומאת מצרים.

בדרך זו השתמשו גם היוונים ברצונם להחדיר טומאה לעם ישראל, וזאת על פי מה שיש לדייק בדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"א) שכתב: בבית שני כשמלכות יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם וכו'. ע"כ. כלומר, הרמב"ם משווה את חילול הבנות לפגיעה הממונית, ללמד, כשם שאת הבנות היו מחללים תחילה קודם נישואיהם, וכמו שכתב רש"י (שבת כג. היו) וז"ל: שגזרו יונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה וכו'. ע"כ. וזאת בכדי שהבית יבנה עם שורש ויסוד של טומאה. כך גם לגבי ממונם, נהגו היוונים באותו אופן, שהיו נותנים ממון לישראל, אבל קודם שיגיע הממון לידי יעקב מטומאתם, ואזי כשישתמשו בו עם ישראל, הרי ש"כח הפועל בנפעל" ותחדור הטומאה אליהם.

וכתיקון לזה נהגו ישראל לחלק "דמי חנוכה" לילדים (עי' מגן אברהם ריש הלכות חנוכה בענין נתינת מעות לנערים עניים בחנוכה), כדי ללמד ולהורות, על חשיבות לקיחת ממון בדרך כשרה וראויה, כי רק אז נזכה שילדינו יצמחו לתלמידי חכמים ולא תחדור בהם טומאת יון.